

Асқарова Ғ.А.
**Мектеп оқушыларының
әлеуметтік құзырлығын
қалыптастырудағы
инновациялық
технологиялардың ролі**

Мақалада Қазақстанда білім беру жүйесіндегі реформалардың барысында туындаған әлеуметтік педагогикалық ұйымдастыру тұрғысынан білім мазмұнына жаңалық енгізудің тиімді жаңа әдістерін іздестіру мен оларды жүзеге асыратын әдістерді даярлау қарастырылған. Қоғамның әлеуметтік-экономикалық міндеттеріне сай өскелең ұрпақты өмірге бейімдеудің жаңа талаптары туындап отыр. Сондай мәселелердің бірі бүгінгі қоғамдық сұраныстың өсуіне байланысты орта мектеп оқушыларының әлеуметтік құзырлыққа даярлығын жетілдіру, ал оны шешудің бір жолы оқу үрдісінде инновациялық педагогикалық технологияларды тиімді пайдалана білуде болып отыр. Мақалада мектеп оқушыларының әлеуметтік құзыреттіліктерін қалыптастыру моделі ұсынылады. Оның ерекшелігі – оқушылардың ата-аналарының мектептік әлеуметтенуінде. Моделде әлеуметтенудің вербальды, іс-әрекеттік және рөлдік аспектілері ескерілген.

Түйін сөздер: құзыреттілік, инновация, педагогикалық технология.

Askarova G.A.
**Role of innovative technology in
forming of social competence at
schools of students**

One pair from new approach in pedagogics appear like this call social point of view at teaching and so education, grow up so-called generation. In the article the model of formation of social competence of students. Its feature – active participation in school parents' socialization of students. This model takes into account verbal, activity and role-playing aspects of socialization. Point of view usable in investigation unite associate always link constitution social competent making personality in united chain this promote maximum motivation proactive state all fundamental skeleton component personality in their addition and combination. The maintenance of competence includes motivation, personality, cognitive, and behavioral components. Theoretical foundation of the process is based on personality-oriented, reflective, competence-based approaches, self-concept of personality. This model takes into account verbal, activity and role-playing aspects of socialization. As a result, the author predicts the development of socially competent personality of the pupil.

Key words: competence, innovation, educational technology.

Асқарова Ғ.А.
**Роль инновационной
технологии в формировании
социальной компетентности у
учащихся школ**

Формирование социальной компетентности молодого поколения должно стать специализированной и профессионализируемой деятельностью, поскольку стихийная социализация в новом веке не обеспечивает необходимые параметры, нужные для самосохранения и воспроизводства общества. Системно-целостный подход предложенной инновационной технологии в статье позволяет объединить все звенья образования и социального компетентного становления личности в единую «цепь». Это способствует максимальному стимулированию активного состояния основных структурных компонентов развития личности. В статье предложена модель формирования социальной компетентности школьников. Ее особенность – активное участие в школьной социализации родителей учеников. Содержание компетенции включает мотивационно-личностный, когнитивный и поведенческий компоненты. Теоретические основы процесса базируются на личностноориентированном, рефлексивном, компетентностном подходах, Я-концепции личности. В модели учтены вербальный, деятельностный и ролевой аспекты социализации. В результате автор прогнозирует формирование социально-компетентной личности школьника.

Ключевые слова: компетентность, инновация, педагогическая технология.

**МЕКТЕП
ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ
ӘЛЕУМЕТТІК
ҚҰЗЫРЛЫҒЫН
ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ
ИННОВАЦИЯЛЫҚ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ
РОЛІ**

Кіріспе

ҚР Президенті өзінің 2014 жылғы 11 қарашадағы «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол» атты Қазақстан халқына жолдауында: «Біздің білім беруді, денсаулық сақтауды, ауыл шаруашылығын дамыту бағдарламаларымыз жалғаса береді. ... «Нұрлы Жол» Жаңа Экономикалық Саясат – әлемнің ең дамыған 30 елінің қатарына бару жолындағы біздің ауқымды қадамымыз» – деп ең негізгі міндеттердің бірі ретінде атап өткен [1].

Еліміздің болашағы көркейіп, өркениетті елдер қатарына қосылуы бүгінгі ұрпақ бейнесінен көрінеді. Қазіргі білім беру саласындағы басты міндет – әлеуметтік педагогикалық ұйымдастыру тұрғысынан білім мазмұнына жаңалық енгізудің тиімді жаңа әдістерін іздестіру мен оларды жүзеге асыратын әдістер даярлау. Ол қай уақытта да ең өзекті мәселелер қатарына жатқызылып келеді. Олай болатыны, қоғамның әлеуметтік-экономикалық міндеттеріне сай өскелең ұрпақты өмірге бейімдеудің жаңа талаптары туындап отыр. Сондай мәселелердің бірі бүгінгі қоғамдық сұраныстың өсуіне байланысты орта мектеп оқушыларының әлеуметтік құзырлыққа даярлығын жетілдіру, ал оны шешудің бір жолы оқу үрдісінде инновациялық педагогикалық технологияларды тиімді пайдалана білуде болып отыр.

Негізгі бөлім

Қазіргі кезеңде білім берудің ұлттық моделіне өту оқыту мен тәрбиелеудің соңғы әдіс-тәсілдерін, инновациялық педагогикалық технологияларды игерген, психологиялық-педагогикалық диагностиканы қабылдай алатын, педагогикалық жұмыста қалыптасқан бұрынғы ескі сүрлеуден тез арада арылуға қабілетті және нақты тәжірибелік іс-әрекет үстінде өзіндік даңғыл жол салуға икемді, шығармашыл педагог-зерттеуші, ойшыл мұғалім болуын қажет етеді.

Бүгінгі күнде педагогикалық технология мәселесі теориялық және ғылыми-қолданбалы бағыт тұрғысынан зерттеу арқауы болып отыр. *Теориялық тұрғыдан* алып қарағанда, педагогикалық технология педагогиканың категориясы ре-

тінде қарастырылады, оның мәні, құрылымы айқындалады; педагогикалық іс-әрекеттің әртүрлі саласындағы (дидактика, тәрбие, білім беруді басқару) педагогикалық технологияның ғылыми негіздері оқып-үйретіледі; педагогикалық технологияны жобалаудың әдіснамасы мен теориясы зерттеледі; педагогикалық технология теориясының негіздері ашып көрсетіледі [2].

Ғылыми-қолданбалы бағытта (Б. Әбдікәрімұлы, В.П. Беспалько, М.В. Кларин, Г.К. Нұрғалиева, Ж.А. Қараев, Ш. Таубаева, т.б.) нақты педагогикалық идеялар мен тұжырымдарға негізделген жаңа педагогикалық технологиялар жобаланады; педагогикалық технологияларды пайдаланудың теориясы мен әдістемесі зерттеледі.

«Технология» сөзі грек тілінен аударғанда (*techne* – өнер, шеберлік, іскерлікті, ал *logos* – ғылым) дегенді білдіреді, яғни ғылыми практикалық негізде шикізатты дайын өнімге айналдырудың әдіс, тәсілдерінің жүйесі. Соңғы кезде педагогикада бірнеше технологиялар жүзеге асырылып жатыр:

- педагогикалық технология;
- оқыту технологиясы;
- саралап, деңгейлеп оқыту технологиясы;
- Л. Зенковтың дамыта оқыту жүйесі;
- Д. Эльконин мен В. Давыдовтың дамыта оқыту технологиясы;
- техникалық шығармашылық технологиясы;
- шығармашылықпен дамыта білім беру технологиясы;
- коммуникативтік оқыту технологиясы.

Біз үшін технология деген ұғым «конструкциялау негізінде белсенді тұлғаны іс-әрекеттер арқылы қалыптастыру». Мұндай технологиялар белсенді әлеуметтік-психологиялық оқуға негізделген іс-әрекеттер жүйесінен тұрады және білім ортасында әлеуметтік құзырлықты қалыптастыруға жағдайлар мен мүмкіншіліктер жасауға бағытталған.

Берілген анықтамаларды оқып-үйрену, талдау нәтижесінде біз педагогикалық технология жетілдірілген оқыту мен тәрбие жүйесін құруды, оқу-тәрбие процесін жобалауды көздей отырып, оқыту мен тәрбие берудің неғұрлым тиімді жолдарын зерттейтін ғылым ретінде, оқу-тәрбие процесінде қолданылатын, әдіс-тәсілдердің, реттеуші құралдардың жиынтығы, әрі шынайы оқыту процесі ретінде әрекет етеді деген қорытындыға келдік.

Белгілі ғалым Н.Н. Хан педагогикалық тұрғыдан дұрыс ұйымдастырылған технологияның маңызына ерекше көңіл аударады. Оның пікірінше, «педагогикалық технология педагогикалық

үрдістің тұжырымдамасына сәйкес, оның бір деңгейін (технологиялық) көрсетуі тиіс; технология оқу-тәрбие үрдісін, оның мәнді ерекшелігін жүзеге асыруға арналған құралдар жиынтығы болуы, оқыту технологиясының құрылымы оқу үрдісінің түпнұсқа жобасы болуы тиіс; қатысушылардың бірлескен іс-әрекетін ұйымдастыру мен жүзеге асыруға байланысты, педагогикалық технология құралдар жиынтығын мұғалімнің, оқушының да меңгеруі қажет; педагогикалық дұрыс құрастырылған технология оқу-тәрбие үрдісінің тиімділігін, педагог пен оқушының шығармашылығын арттыруға тиіс» [3].

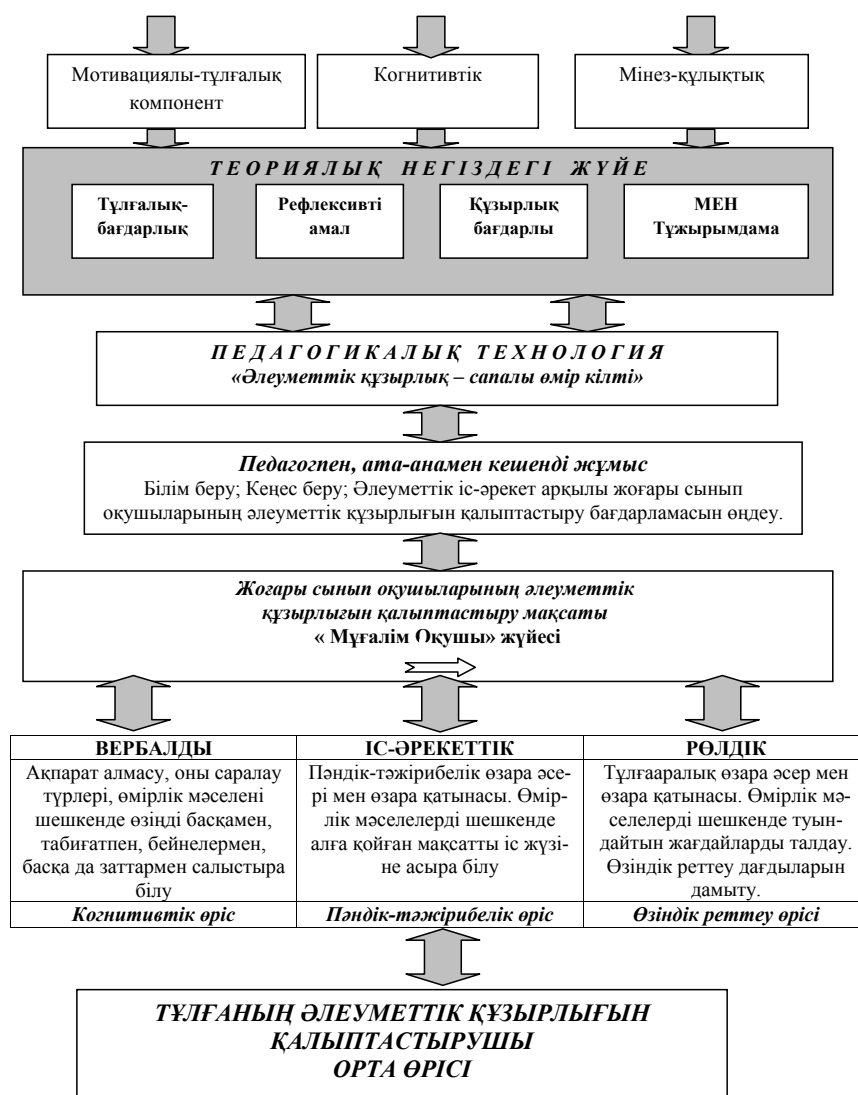
Педагогикалық инновация (жаңа енгізілім) – 1) Кейбір бөліктердің, білім беру жүйесі мен құрамдас бөлшектерінің біртұтастығының мінездемесін жақсартатын, жаңалығы бар, білім беру ортасына жаңа біркелкі элементтерді кіргізетін мақсатты бағытталған өзгеріс. Жаңа ереже түрлері: қызмет түрлері бойынша педагогикалық қамтамасыз етуші, басқарушы; өзгеріс нысаны бойынша ресурстық, технологиялық және азық-түліктік; кіргізілген өзгертулердің сипаты бойынша радикалды (жаңа идеяларға негізделген), комбинаторлық (танымал элементтердің жаңа үйлесімі) және ағартушы; кіргізілетін өзгертулердің өлшемі бойынша локалды, модульді, жүйелі; қолданудың өлшемі бойынша бірліктік және диффузиялық, пайда болудың көзі бойынша сыртқы, ішкі; 2) жаңашылдықты меңгеру үрдісі (жаңа құралды, әдісті, әдістемені, технологияны, бағдарламаны және т.б.); 3) ерекше әдістемелер мен бағдарламаларды іздестіру, олардың шығармашылық қайта ойлауын оқу үрдісіне ендіру [4].

Ұсынылып отырған технология білім ортасындағы барлық қатынасушылардың (педагогтар, ата-аналар, оқушылар) өзара әрекеттестігін болжайды.

Инновациялық педагогикалық технология – мұғалім-оқушы тұлғалық өрісінің өзара әрекеттестігі мен педагогикалық үрдісті байланыстырушы түйін. Біздің технологияның негізгі түйіні ретінде: ата-ана мен педагогтың оқушылармен дамымалы қарым-қатынасын құру; оқушының оқу және оқудан тыс қызметіндегі әлеуметтік құзырлығын қалыптастыруға арналған психологиялық-педагогикалық бағдарламаларды жобалау және жүзеге асыру; жоғары сынып оқушыларымен диалогтар, тренингтер өткізу, шығармашылық, жобалық жұмыстар жатады. Тәжірибе көрсетіп отырғандай, мұндай жоғары сынып оқушыларына жүргізілетін технологиялар олардың әлеуметтік құзырлығын көтереді.

Зерттеуімізде оқушылармен жүргізген жұмыс технологиямыз үш құрамнан тұрады: *вербалды, іс-әрекеттік және рөлдік*. Бөлінген құрамалар жоғары сынып оқушыларының әлеуметтік құзырлығын қалыптастырудағы ерекшеліктеріне қарай топталды. Жоғары сынып оқушыларына

арналған тренинг жастық даму заңдылықтарына сәйкестендіріліп, жұмысты тұтас педагогикалық процесте өткізу, яғни «Мұғалім Оқушы» жүйесіндегі «МЕН» тұжырымдамасын негіздей отырып, оқушыны объектіден іс-әрекет арқылы субъектіге айналдыру көзделген.



1-сурет – Мектеп оқушыларының әлеуметтік құзырлығын қалыптастыру моделі

Педагогтармен жұмыс технологиясы мұғалімдердің, сынып жетекшілері мен тәрбиешілерінің психолого-педагогикалық құзырлығының дамуын болжайды және олардың әлеуметтік құзырлықты қалыптастыру жағдайларын сезініп, өз қызметінің тәжірибесінде осы жағдайларды пайдаланудағы талпынысына дем береді. Іскер ойын – оқушылардың әлеуметтік құзырлығын қалыптастырудағы педагог анықтайтын мәселе-

лер жиынтығы. Қойылған мәселелерді шешу психологиялық-педагогикалық бағдарламаларды жобалау кезінде және оны оқу үрдісіне енгізгенде ғана жүзеге асады.

Ата-аналармен жұмыс технологиясы олардың психологиялық-педагогикалық құзырлығын жетілдіруге және балалармен қарым-қатынасын одан әрі жоғарылатуға ынталандыру мақсатында жоғары сынып оқушыларының әлеуметтік құ-

зырлығын қалыптастыруға бағытталған.

Зерттеу барысында жоғары сынып оқушыларының әлеуметтік құзырлық құрамаларын меңгерудегі әдістемелік амалдары мен білім ортасында оның дамуына арналған шарттары құрылды: жоғары сынып оқушыларының әлеуметтік құзырлығын қалыптастырудағы психологиялық құрамын меңгеруге арналған диагностикалық әдістемелері іріктелді, әлеуметтік құзырлығын қалыптастыру мүмкіншіліктерін анықтайтын білім ортасын сараптама жасау әдістемесі құрылды.

Өңделген білім ортасындағы әлеуметтік құзырлықтың қалыптасуындағы педагогикалық қызмет концепциясы эксперименталды тексеруден өтті. Зерттеудің мақсаты жоғары сынып оқушыларының әлеуметтік құзырлығын қалыптастыру жүйесінде көрсетілген моделдер мен технологиялар негізінде жүзеге асатын оқушының әлеуметтік құзырлығын қалыптастыруға бағытталған оқу мекемелері қызметінің нәтижелі шарттарын анықтау болатын. Айтылған идеялар мен анықтаушы эксперимент нәтижелеріне сүйене отырып жоғары сынып оқушыларының әлеуметтік құзырлығын қалыптастырудың төмендегідей моделін құрастырдық (1-сурет).

Жоғары сынып оқушыларының әлеуметтік құзырлығын қалыптастыру үшін бірнеше қағидаларды зерттеу жұмысының негізіне алдық: жүйелілік қағида; теория мен практиканың байланыстылық қағидасы; саналылық қағидасы; жоғары сынып оқушыларының жасын және дербес ерекшеліктерін есепке алу қағидасы; білім беру мен тәрбиенің байланыстылық қағидасы. Осы көрсетілген қағидаларға сүйеніп жұмыстың негізін құрайтын психологиялық-педагогикалық шарттарды анықтадық: ә) жоғары сы-

нып оқушыларының әлеуметтік құзырлығын қалыптастыруда жеке тұлғаны бақылау үшін психологиялық диагностика жүргізу; а) бірлескен интегративті сабақтарда «мұғалім оқушы» жүйесіндегі оқушыны объектіден субъектіге айналдыру; б) оқыту және оқудан тыс үрдістегі әлеуметтік құзырлық қасиеттерін бірлескен іс-әрекет арқылы жүзеге асыру.

Қорытынды

«Жоғары сынып оқушыларының әлеуметтік құзырлығын қалыптастыру» зерттеу жұмысымыздың тақырыбы болғандықтан әлеуметтік құзырлықты қалыптастыратын әлеуметтік іс-әрекет, әлеуметтік қарым-қатынас, әлеуметтік рөл ұғымдарына тоқтала кеткенді жөн көріп отырмыз. Жоғарғы педагогикалық мектептегі қазіргі заман мамандарын даярлау үрдісі, өзіміз білетіндей, жалпы қоғамдық және арнайы оқу-ағартудан тұрады. Мақсаттың негізінде, зерттеудің міндеттері мен ғылыми болжамдары, жоғары оқу орнындағы оқу-тәрбиелік үрдісінің методологиясы мен мазмұны ескеріле, әлеуметтік талапқа сай және кәсіби әрекетті қазіргі оқу мекемелеріндегі педагогтардың тәжірибесі мен ғылыми әдебиетке пәнаралық сараптама жасау негізінде оқушы даярлығының қалыптасуын зерделеп оқыту болып отыр.

Жасалынған жұмыс болашақ мұғалім мен тәрбиешіні дайындаудағы нормативті бағытының басымдылығын көрсетіп отыр. Оқушыны оқыту мен тәрбиелеудегі жетілдірілу процесі, қолданылатын педагогикалық инновациялардың басым бөлігінің жоғарғы мектептегі оқу-тәрбие үрдісін ұйымдастырудағы стандартты және дәстүрлі жолдарын қамтамасыз етуге бағытталған.

Әдебиеттер

- 1 Қазақстан Республикасының Президенті. «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол» атты Қазақстан халқына Жолдау // Егемен Қазақстан. – 2014. – 15 қараша.
- 2 Колеченко А.К. Энциклопедия педагогических технологий. – СПб.: КАРО, 2004. – 368 с.
- 3 Хан Н.Н., Пралиев С.Ж., Нарибиев С.Т., Иманбаева К.Н., Жампеисова К.К. и др. Концепция «Қазақ елі – проект нового времени» (проект). – Алматы: КазНПУ им. Абая, 2013. – 24 с.
- 4 Российская педагогическая энциклопедия: В 2-х т. / гл. ред. В.В. Давыдов. – М.: «Большая Российская энциклопедия», 1999. – Т. 2. – С. 356.

Reference

- 1 President Republic Kazakhstan. To the «future Effulgent travelling – travelling have a horse, that will begin,» to the people of Kazakhstan to Direct // Sovereign Kazakhstan. – 2014. – 15 of November.
- 2 A.K.Kolechenko. Encyclopaedia pedagogical technology.- Saint Petersburg: KAPO, 2004. -368p.
- 3 N.N. Han. S.Z. Praliev, S.Z. Naribiev, K.K.. Zhampeisova. and other Conception of «Country of Kazakh- is a project of new time .(project). Almaty: the Kazakh national pedagogical university of the name of Абая, 2013.-24 p.
- 4 Russian pedagogical encyclopaedia: In 2 vols.s / V.V. Davidov. -M.: the «Large Russian encyclopaedia», Т. 2, 1999, p. 356.